

Regeringsuppdrag att verka för Digitalt först – för smartare miljöinformation

2019-02-28

Innehåll

1	SAMMANFATTNING	5
2	UPPDRAGET	8
3	GENOMFÖRANDE I SAMVERKAN	10
3.1	Status vid uppdragets slut den 31 december 2018	10
3.1.1	Struktur för en långsiktigt hållbar samverkan	10
3.1.2	Styrning av miljöinformationshantering	18
3.2	Utvärdering	22
4	NATURVÅRDSVERKET INTEGRERAR DIGITALISERING I SIN VERKSAMHET	23
4.1	Verksamhetsstyrning	24
4.2	Fortsatt samverkan	27
4.3	Utveckling av lagstiftningen	29
4.4	Tillgängliggörande av miljöinformation	32
5	NYTTA FÖR MÅLGRUPPERNA	34
5.1.1	Målgruppen företag och innovatörer	34
5.1.2	Målgruppen allmänhet	37
5.1.3	Målgruppen myndigheter	38
6	FÖRSLAG	41
6.1	En nationell satsning för digitalisering av tillsyn	41

1 Sammanfattning

Naturvårdsverket har fått i uppdrag att som utvecklingsmyndighet 2016-2018 bidra till smartare miljöinformation.

Samhället ställer krav på myndigheter att leverera värde för företag och medborgare som är vana vid andra typer av kundmöten än de offentlig sektor kan erbjuda idag. Det är också tydligt att rättsakter såsom industriutsläppsdirektivet, EU:s avfallspaket och EU:s förordning om invasiva främmande arter ställer krav på en informationshantering som dagens lagstiftning, dagens ansvarsfördelning mellan aktörer, dagens arbetssätt och dagens it-system inte kan hantera.

Sammantaget innebär detta att hundratals myndigheter inom miljösektorn och tusentals företag som bedriver verksamhet behöver ändra arbetssätt och utveckla digitala lösningar som stöder samhällsomställning. Förändringen som krävs inom varje organisation är av juridisk, organisatorisk, semantisk och teknisk karaktär. Eftersom Naturvårdsverket har ansvar för att samordna miljöinformationsförsörjningen och vara pådrivande, stödjande och samlande vid genomförandet av miljöpolitiken krävs även internt på Naturvårdsverket utveckling av nya arbetssätt och digitala lösningar och avveckling av det som inte ska vara kvar.

I denna slutrapport beskriver Naturvårdsverket genomförda insatser och resultat med utgångspunkt från regeringens återrapporteringskrav. Sammanfattningsvis har nedan angivna insatser genomförts och bedömningar gjorts.

Möjligheter till ökad samverkan samt potentiell nytta

Organisationer i offentlig sektor som i stor utsträckning har behov av att samverka om miljöinformation har bildat ett strategiskt Miljöinformationsråd och kommit överens om fasta operativa och taktiska samverkansforum, om 9 stycken förändringsmål och om principer för hur samverkan ska ske samt en plan för samverkan under 2019.

Samverkan för att möta omvärldskrav och verksamhetsbehov i nya arbetssätt och digitala lösningar fortsätter. Den potentiella nyttan för målgruppen myndigheter är till exempel gemensam omvärldsbevakning, delad kompetensbas, samsyn om juridiska tolkningar, informationens skyddsvärde och gemensamma säkerhetsåtgärder, återbruk av lösningsmönster, kod och data.

De förändringsmål och samverkansprinciper som överenskommit gör tröskeln låg att komma igång med konkret arbete som går i rätt riktning. Den plan för fortsatt samverkan som överenskommit utgår från att stor potentiell nytta ska skapas även för företag och allmänhet som kan möta en samlad offentlig sektor utifrån sina förväntningar och behov.

Lösningar som tagits fram inklusive nyttor som realiserats

De lösningar som tagits fram innebär att samverkande organisationer gemensamt har tagit ett första steg för att skapa en ingång för företag. Ett exempel på att vissa specifika nyttor har realiserats är att Naturvårdsverket driftsatt en nationell e-tjänst för underrättelse om medelstor förbränningsanläggning där företag får en samlad ingång och samlad information om vad som gäller. Företagsuppgifter från andra myndigheter har i sammanhanget återbrukats genom ”maskin till maskinkopplingar”.

Identifierade hinder för framgång samt förslag på lösningar

Naturvårdsverket bedömer att den transformation av samhället som digitaliseringen innebär ställer krav på omfattande förändring av dagens lagstiftning, dagens ansvarsfördelning mellan aktörer, dagens arbetssätt och dagens it-system.

Förändringsstyrning, förändringsledning och förändringskommunikation blir centralt. Det är av stor vikt att ändringar i regelverk kan åstadkommas skyndsamt för att inte hindra eller hämma önskad digital utveckling inom förvaltningen. Rättslig vägledning behövs också för en enhetlig och rättssäker tillämpning av det regelverk som sätter ramarna för digitaliseringen.

Jordbruksverket och Naturvårdsverket har inlett ett samarbete kring digitalisering av tillsyn och kontroll inom jordbruks- och miljöområdet. Resultatet bedöms vara möjligt att tillämpa inom andra tillsynsområden. Ett fortsatt arbete behöver ske i nära samarbete med andra nationella, lokala och regionala myndigheter. Naturvårdsverket ser att en digitaliserad tillsyn skulle skapa stort värde för såväl myndigheter som verksamhetsutövare. Naturvårdsverket bedömer att ett regeringsuppdrag till de berörda myndigheterna och särskilt anvisade medel som tydliggör den önskade inriktningen och ambitionen väsentligt skulle stödja ett fortsatt arbete mot en effektiv digitaliserad tillsyn.

Hur nyttorealiseringsen hos aktörer inom området har utvecklats under tidsperioden

I arbetet för smartare miljöinformation har samverkan utgått från långsiktig gemensam nytta utifrån helheten snarare än en avgränsad kortsiktig leverans. Det är den aktör som har ansvar för konkret verksamhets- och it-utveckling som har ansvaret att formulera konkreta nyttor och planer för realisering. Den utvärdering som genomförts inom ramen för regeringsuppdraget visar att de gemensamma och visionära förändringsmålen har fungerat som stöd i den operativa utvecklingen.

Att fortsatt samverkan utgår från förändringsmålen bedöms på sikt innebära att nyttorealiseringsen kan öka inom området.

Hur arbetet bidragit till att uppnå regeringens mål

Naturvårdsverket bedömer att arbetet har bidragit till att uppnå regeringens mål på flera sätt. Dels är de 9 förändringsmålen härledda direkt från den styrning som finns avseende miljö- och förvaltningspolitiska mål samt miljö- och förvaltningsjuridik. Dels har Naturvårdsverkets förmåga att balansera perspektiven politik, juridik, verksamhet, information och teknik väsentligt ökat så att både regeringens och EU:s styrning får direkt genomslag i utvecklingen av nya arbetssätt och digitala lösningar till nytta för målgrupper inom miljösektorn i Sverige.

Samtidigt återstår mycket innan Naturvårdsverket och miljösektorn kan sägas uppnå regeringens mål. En utmaning är att möta de behov och förväntningar målgrupperna företag, allmänhet och myndigheter har på smart hantering av miljöinformation i framtiden.

2 Uppdraget

Naturvårdsverket har fått i uppdrag att som utvecklingsmyndighet 2016-2018 bidra till smartare miljöinformation¹. Regeringen ser miljöinformation som en **strategisk resurs i samhället**. Målet är att **förbättra tillgänglighöret av miljöinformation** genom att samverka kring befintlig miljöinformation och att utveckla ny. Syftet är att nå en **ökad användning, att bidra till att möta klimatutmaningen samt att nå de nationella miljö kvalitetsmålen och generationsmålet**. Naturvårdsverket ska sträva efter att **sätta medborgaren och företagaren i centrum och främja öppen och datadriven innovation**.

I uppdraget ingår att

- Identifiera och prioritera potentiella områden för utvecklingsuppdraget i förhållande till målet i uppdraget.
- Identifiera och verka för samverkan med relevanta myndigheter, kommunsektorn, SKL och andra aktörer inom privat och offentlig sektor, samt ta fram en plan för det kommande arbetet.
- Verka för gemensamma gränssnitt, specifikationer och standarder för digital samverkan inom miljösektorn baserat på den utveckling som sker inom svensk offentlig förvaltning och respektive i internationella sammanhang.
- Belysa juridiska, ekonomiska, och organisatoriska förutsättningar för digital samverkan samt redovisa inom vilka områden förändringar behövs.
- Analysera hur så kallade öppna data inom utvecklingsområdet kan driva miljöarbetet framåt och främja innovativa lösningar.
- Verka för en ökad nyttorealiserings.
- Identifiera nationella och internationella goda exempel på digitalisering inom utvecklingsområdet.

Uppdraget ska slutredovisas senast 28 februari 2019, av slutredovisning ska framgå

- Möjligheter till ökad samverkan samt potentiell nytta.
- Lösningar som tagits fram inklusive nyttor som realiserats.
- Identifierade hinder för framgång samt förslag på lösningar.
- Hur nyttorealiseringsen hos aktörer inom området har utvecklats under tidsperioden.
- Hur arbetet bidragit till att uppnå regeringens mål.

¹ Regeringsbeslut N2016/02035/EF, NV-02606-16

Naturvårdsverket har i genomförande av uppdraget arbetat iterativt och bjudit in till bred samverkan.

I denna slutrapport är det Naturvårdsverket som beskriver genomförda insatser och resultat. Slutrapporten har inte remitterats till samverkande organisationer.

Rapporten har beslutats av ställföreträdande generaldirektör Kerstin Cederlöf efter föredragning den 28 februari 2019 (NV-02606-16). Rapporten består av detta dokument och två bilagor:

1. Utvärdering av Digitalt först – smartare miljöinformation
2. Överenskomna arbetsbeskrivningar för samverkansforum

3 Genomförande i samverkan

Naturvårdsverket har ett mycket stort beting att öka service och effektivitet och lösa kraven på utbytet av miljöinformation mellan företag, privatpersoner och offentlig sektor genom att ta tillvara digitaliseringens möjligheter.

Naturvårdsverket såg tidigt betydelsen av att **integrera digitalisering i våra ordinarie verksamhetsprocesser**. Dels miljörelaterade processer som provning, tillsyn, miljöövervakning och samhällsplanering, men i lika hög grad verksamhetsstyrning, planering, uppföljning/utvärdering och verksamhetsutveckling.

3.1 Status vid uppdragets slut den 31 december 2018

3.1.1 Struktur för en långsiktigt hållbar samverkan

Naturvårdsverket har i genomförandet av regeringsuppdraget utgått från att stor förändring sker i små steg. Grunden för förändringsarbetet är den styrning som FN, EU och regeringen anger. Vägledningar från Ekonomistyrningsverket, e-delegationen och eSam har beaktats. Strategin för hantering av miljödata² och nedanstående fyra strategier angav initialt riktningen för uppdragets genomförande³:

- Det finns gemensamma frågor och egna frågor. Gemensamma frågor avseende exempelvis processer och verksamhetsregler, definitioner, begrepp och standarder löser aktörer gemensamt med lyhördhet för olika aktörers förutsättningar. Var och en löser sina egna frågor.
- Förändring initieras utifrån behov, dvs digitalisering används som verktyg och metod då det finns behov av förändring utifrån till exempel ny lagstiftning och nya uppdrag.
- Vi återbrukar information, lösningsmönster, lösningar och kod inom miljösektorn och i offentlig sektor.
- Utveckling och förvaltning av lösningar utgår från aktörers utpekade ansvar och befintliga stöd.

² <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Oppna-data/Strategi-for-miljodatahantering/>

³ Se delrapport <http://www.naturvardsverket.se/upload/miljoarbete-i-samhallet/miljoarbete-i-sverige/regeringsuppdrag/digitalt-forst/delrapport-digitalt-forst-2016-och-bilagor.pdf>

Naturvårdsverket såg att en långsiktigt hållbar samverkansstruktur behövde etableras om digitalisering inom miljösektorn skulle ge önskad effekt. Naturvårdsverket bedömde att samverkansstrukturen behövde utformas så att den skulle klara att hantera både befintliga samverkansinitiativ och nya förändringsbehov/-krav över tid på strategisk, taktisk och operativ nivå.

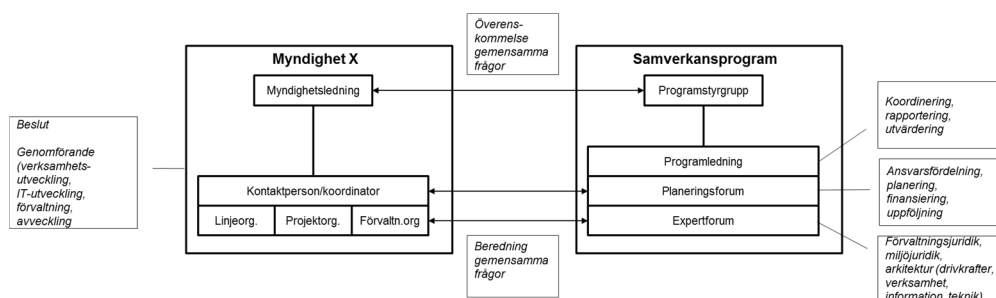

Bild 1. Programarbetsättet (från delrapport 2016-06-30)

Därutöver kan varje initiativ (utveckling, förvaltning, avveckling) välja att sätta upp de styrgrupper och referensgrupper som krävs men med utgångspunkt i att så många gemensamma frågor som möjligt hanteras i de gemensamma forumen som ingår i samverkansstrukturen.

Det strategiska **Miljöinformationsrådet** konstituerade sig i oktober 2017 och följande organisationer deltog i arbetet vid rådets möte i november 2018:

- Havs- och vattenmyndigheten
- Jordbruksverket
- Lantmäteriet
- Länsstyrelserna
- Naturhistoriska riksmuseet
- Naturvårdsverket
- Riksantikvarieämbetet
- Skogsstyrelsen
- Statistiska centralbyrån, SCB
- Sveriges geologiska undersökning, SGU
- Sveriges kommuner och landsting, SKL
- Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
- Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, SMHI

I december 2018 valde också Trafikverket att komma med i samverkansarbetet.

Miljöinformationsrådet har kommit överens om att fortsätta samverka efter 31 december 2018 då Naturvårdsverkets särskilda regeringsuppdrag upphörde. Arbetsbeskrivningar⁴ för stående samverkansforum har överenskommit där olika parter går in och ut i samverkan efter behov och intresse. Arbetsformen kan komma att förändras utifrån vad samverkansparterna bedömer vara ändamålsenligt. En särskild grupp bereder nya överenskommelser i miljöinformationsrådet.

⁴ Se bilaga 2 a, b och c

Naturvårdsverket valde efter beredning med intresserade aktörer att ta ansvar för och programleda två tematiska **Samverkansprogram**, Miljöskydd och Natur, medan Havs- och vattenmyndigheten tillfrågades om de ville ta hand om ett tredje, Vatten och havsprogrammet. I programmen samverkar organisationer i offentlig sektor som i stor utsträckning har behov av att samverka om miljöinformation. Varje program har bildat en styrgrupp som prioriterar vilka frågor som programmet behandlar och gör dokumenterade överenskommelser i gemensamma frågor. Samverkande organisationer utser deltagare till ett planeringsforum per program som bereder gemensamma frågor med koppling till planering och uppföljning inom sin egen organisation. Samverkan syftar till att åstadkomma förändring hos varje deltagande organisation i form av initiativ för nyutveckling respektive anpassning eller avveckling av befintliga modeller, mönster, lösningar och information.

Några organisationer tar ansvar i de olika programmen, dessa var vid utgången av 2018:

Miljöskyddsprogrammet:

- Havs- och vattenmyndigheten
- Länsstyrelserna
- Naturvårdsverket (programledare)
- Sveriges kommuner och landsting, SKL, och enskilda kommuner

Naturprogrammet:

- Havs- och vattenmyndigheten
- Jordbruksverket
- Länsstyrelserna
- Naturhistoriska riksmuseet
- Naturvårdsverket (programledare)
- Skogsstyrelsen
- Enskilda kommuner
- Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Vatten och havsprogrammet:

- Havs- och vattenmyndigheten (programledare)
- Länsstyrelserna
- Naturvårdsverket
- Sveriges geologiska undersökning, SGU
- Sveriges kommuner och landsting, SKL, och enskilda kommuner
- Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, SMHI
- Vattenmyndigheterna

Det finns flera exempel där **konkret samarbete** initierats med mer eller mindre formell koppling till samverkansprogrammen under uppdragets genomförande.

Nämnas kan följande exempel:

- Samverkan kring utveckling av en nationell digital lösning där företag kan ge underrättelse om nya medelstora förbränningsanläggningar (MCP) i en teknisk tjänst som Naturvårdsverket tillhandahåller åt tillsynsmyndigheterna (potentiellt 290 kommuner och 21 länsstyrelser)⁵. Lösningen har utarbetats för att möta kraven i EU:s direktiv om medelstora förbränningsanläggningar och innebär att en första version av återbrukbara lösningar har utvecklats för till exempel inloggning med hjälp av eLegitimation, så kallat eget utrymme för verksamhetsutövare med möjlighet att hämta uppgifter från Bolagsverkets och Skatteverkets tjänster och möjlighet att hämta tidigare inlämnade uppgifter. Dessutom ges eget utrymme för tillsynsmyndigheter med strukturerad lagring av uppgifter om anläggningar och verksamhetsutövare med notifiering till verksamhetsutövare om att handlingen har inkommit till tillsynsmyndigheten.
- Samverkan kring en nationell arkitektur för utbyte av miljöinformation mellan företag och offentlig sektor har genomförts i och med den fördjupade förstudie för förbättrad avfallsstatistik och spårbarhet av farligt avfall (FASS) som rapporterades till regeringen i januari 2019. Här uppkommer helt nya behov av samverkansformer inom offentlig sektor och mellan offentlig sektor och företag. Utveckling av nya arbetssätt och digitala lösningar kommer att kunna återbrukas för bland annat miljörapportering av A- och B-verksamheter samt för Handel med utsläppsrätter.
- Samverkan har möjliggjort att länsstyrelserna i en första version kan tillgängliggöra metadata om nya tillståndsbeslut enligt Industriutsläppsdirektivet, IED, i en nationell sökfunktion och en metadatakatalog för dokument som Naturvårdsverket tillhandahåller. Dessa komponenter kan återbrukas för andra typer av dokument. Det som diskuterats är beslut med koppling till invasiva främmande arter och miljökonsekvensbeskrivningar.
- Ett tidigare samarbete mellan vattenmyndigheterna, SMHI, SLU och Wikimedia resulterade i att information från svenska myndigheter rörande 65 000 svenska sjöar finns tillgänglig på Wikipedia. Nu arbetar aktörerna för att alla svenska kustvattenförekomster ska tillgängliggöras enligt samma principer. Att göra miljöinformation från svenska myndigheter tillgänglig på Wikipedia skulle kunna ses som en komponent i en nationell digital infrastruktur och medföra att miljöinformation sprids elektroniskt till en bredare allmänhet (och möta krav i rättsakter på miljöområdet)⁶ och att den kan göra nytta i olika sammanhang utanför myndighetsvärlden.

⁵ <http://www.naturvardsverket.se/mcp>

⁶ Artikel 5 Århuskonventionen (SÖ 2005: 28) samt Artikel 7 Direktivet om allmänhetens tillgång till miljöinformation (2003/4/EG)

- Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, SLU och länsstyrelserna samverkar aktivt med att samordna informationsflöden kring invasiva främmande arter (IAS). Det märks en ökad efterfrågan på IAS-information på regional och lokal nivå, bland annat har flera kommuner och företag önskemål om att kunna ta del av inrapporterade observationer i den egna kommunen och visa upp den. Länsstyrelserna planerar ett samordnat system för planering, åtgärder och uppföljning kring invasiva främmande arter. Målet är bland annat att ta fram en nationell karta där myndigheter, kommuner och allmänhet enkelt och överskådligt kan se vilka invasiva främmande arter som finns i landet, var de finns och vilka åtgärder som pågår och planeras. Ett inrapporteringsgränssnitt har utvecklats på artportalen som kan återbrukas för andra informationsmängder.
- Flera tester av framtida koncept är igång. Som exempel kan nämnas att automatiserad insamling och uppdatering av geodata från flera källor testas i Strömstads kommun, och att ett beslutsstöd baserat på bildanalys av kartor finns i demoversion för små avlopp.

För att stödja samverkansarbetet har ett **Expertforum** startats med syfte att identifiera gemensamma problemområden, bereda överenskommelser mellan organisationer och förbereda samverkande organisationer så respektive organisation kan fatta egna beslut och genomföra insatser. Frågorna har hittills tagits upp med utgångspunkt i två olika kompetensområden: juridik och arkitektur, men nu pågår arbete med att utvidga forumet till att även omfatta tillgänglighets- och användarbehov som utgångspunkt för digital utveckling. Exempel på frågor som behandlats fram till slutrapportering 28 februari 2019 är:

- Begreppen e-tjänster, bastjänster och eget utrymme.
- eSams arbete med arkitekturfrågor.
- Begreppen register, direktåtkomst och utlämnande på medium för automatiserad behandling.
- Undantaget för teknisk bearbetning och teknisk lagring för annans räkning.
- eSams vägledning för verksamhetsutveckling inom e-förvaltning.
- Efter GDPRs ikraftträdande – vad händer nu?
- Digitaliseringsrättsutredningens betänkande (SOU 2018:25)”.
• Uppdrag/ansvar för Myndigheten för digital förvaltning.
- Tallinn Declaration on eGovernment at the ministerial meeting, on 6 October 2017.
- Genomförandet av webbtillgänglighetsdirektivet och förslag till lag om tillgänglighet till digital offentlig service.
- Informationssäkerhet – vad innebär det för digitalisering av miljösektorn och smartare miljöinformation?
- Molntjänster, CLOUD-Act, röjande enligt OSL, eSams rättsliga uttalande om röjande och molntjänster.
- Avtal och myndigheter.

Utanför ordinarie expertforumsmöten har arbete genomförts runt knäckfrågor som programmen skickat in:

- Metadatastrategi för miljösektorn.
- Lösningsmönster för elektroniskt informationsutbyte med kommuner.
- Informationsansvar vid datavårdskap.
- Samverkan om informationsmodeller.
- Lösningsmönster för publicering av information från centrala register på egen webbsida.

Miljöinformationsrådet har kommit överens om att ta ansvar för förvaltning av **strategi för miljödatahantering**⁷. Inför 2019 har en särskild grupp bestående av representanter för Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, länsstyrelserna, Skogsstyrelsen och Sveriges lantbruksuniversitet tagit fram en plan för sitt arbete.

Naturvårdsverket deltar i **samverkansprogrammet eSam** som syftar till att underlätta och påskynda digitaliseringen av det offentliga Sverige. Här sätts sektorsövergripande nationella planer, ramverk och vägledning och förvaltningsjuridiska lösningsmönster, definitioner och begrepp växer fram och etableras. I en kommunikationsgrupp sker erfarenhetsutbyte kring hur kommunikationsområdet utvecklas för att stödja digitaliseringen. Naturvårdsverket har bland annat kunnat bidra med material och erfarenheter från arbetet med inriktande förändringsmål och vägledande principer till eSams arbete med produkterna ”Aktuella mål, inriktningar och aktiviteter från EU – en sammanställning”⁸ och ”Svenskt ramverk för digital samverkan”⁹.

Samverkan med **övriga utvecklingsmyndigheter** inom regerings satsning Digitalt först har varit värdefullt exempelvis när det gäller att skapa helhetssyn kring digitala processer och smart miljöinformation över sakområden. Särskilt kan nämnas:

- Det samarbete som upprättats mellan Lantmäteriet, Boverket och Naturvårdsverket om digital miljöinformation i en digital samhällsbyggnadsprocess.
- Lantmäteriets och Naturvårdsverkets samarbete kring Lantmäteriets deltagande i regeringsuppdragen för ”Säkert och effektivt informationsutbyte” och ”Effektiv och säker tillgång till grunddata”.
- De samtal som Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Naturvårdsverket fört kring framtida samarbete för digitalisering av tillsyn och kontroll.

⁷ <http://www.naturvardsverket.se/upload/sa-mar-miljon/oppna-data/miljodatastrategi/strategi-for-miljodatahantering-161107-version-1.02.pdf>

⁸

http://www.esamverka.se/download/18_ef7e98b1686f473ce4ef7cc/1549309350843/Svenskt%20ramverk%20f%C3%B6r%20digital%20samverkan%20v1.1.pdf

⁹

http://www.esamverka.se/download/18_ef7e98b1686f473ce4ef7cc/1549309350843/Svenskt%20ramverk%20f%C3%B6r%20digital%20samverkan%20v1.1.pdf

Naturvårdsverket samverkar också i övrigt med **offentlig förvaltning** med utgångspunkt i det arbetssätt som tagits fram inom ramen för samverkan om smartare miljöinformation, där det också ofta finns kopplingar till

Geodatasamverkan. Som exempel på konkret samverkan kan nämnas:

- Naturvårdsverket har tillsammans med Polismyndigheten utvecklat en helautomatisk tjänst för utlämnande av uppgifter om godkända jägarexamensprov baserat på erfarenheterna från utvecklingen av en automatiserad fråga/svars-tjänst vid Försäkringskassan samt vägledningar från e-delegationen och eSam.
- Naturvårdsverket och Lantmäteriet har samverkat för att Naturvårdsverket bidragssökande ska kunna hämta in uppgifter om sitt fastighetsinnehav till e-tjänsten för ansökan om bidrag till privatpersoner för installationer av laddningspunkter till elfordon.
- I samband med arbetet kring EU:s MCP-direktiv har ett avtalspaket för tjänsteleverans till 311 myndigheter utarbetats som tydliggör behovet av samsyn om vilka typer av avtal som myndigheter kan teckna i olika sammanhang, vilka finansieringsformer som då gäller och vilket ansvar som då landar på respektive avtalspart. Då detta är generella frågor för Naturvårdsverket samtalar med Myndigheten för digital förvaltning, DIGG, om vikten av att få till smartare avtalshantering inom offentlig förvaltning och samarbetar bland annat inom DIGG:s regeringsuppdrag ”Säkert och effektivt elektroniskt informationsutbyte” kring avtalspaketering i en gemensam ”avtalsarkitektur”.
- Samverkan kring SBDI (svensk biodiversitetsdatainfrastruktur) vid Naturhistoriska Riksmuseet. Utveckling av nationella digitala komponenter såsom stationsregister och automatisk validering bidrar till att stärka datakvaliteten och möjliggöra maskinella kontroller av dataleverans och överföringar så att datahanteringen blir smidig och förenklar användningen av informationen för såväl forskare, myndigheter och andra intressenter.
- Etablering och tillgänggörande av en kontinuerligt ajourhållen och förbättrad nationell produkt för marktäckedata med anpassade satellitdata från EU:s Copernicusprogram. Intressenter såsom Naturvårdsverket, SCB, Havs- och vattenmyndigheten, Skogsstyrelsen, SLU, MSB, Trafikverket och Metria ser framtida användningsområden inom grön infrastruktur / ekosystemtjänster, skyddade områden, regeringsuppdraget ”Skogsmark undantagen virkesproduktion”, brandkarteringar och fastighetstaxering.

Det programarbetsätt som beskrivs ovan har som utgångspunkt att samverkande aktörer bidrar med olika typer av **kompetens** och deltar i arbetet från ax till limpa, inte i varje moment men över tid. Under regeringsuppdragets genomförande har det blivit än tydligare att utveckling av nya arbetssätt och digitala lösningar kräver ett iterativt arbetssätt där de olika kompetenserna i större utsträckning bidrar i alla skeden, både utifrån att arbetssättet ska vara effektivt och ge nytta, och för att den kompetens som finns ska kunna bidra till större processer.

Naturvårdsverket ser idag att följande kompetens krävs vid planering och genomförande av förändringsinitiativ:

- Sammanhållande kompetens (förändringsledning, koordinering, planering och uppföljning), verksamhetsnära respektive it-nära.
- Enterprise-, informations- och lösningsarkitekter (politik, juridik, verksamhet, information och teknik).
- Jurister (förvaltningsrätt, miljö rätt och avtalsrätt).
- Upphandlare och ekonomer.
- Sakkompetens inom miljöområdet utifrån de sakfrågor som behandlas.
- Kommunikationskompetens, både för den digitala användarupplevelsen (UX) och för att fokusera på insiktsdriven och effektstyrd digital utveckling med tydliga målbilder och mätbara mål, samt för att kommunicera förändring.
- Sakkompetens inom exempelvis informations- och it-säkerhet (exempelvis arkivarie och kompetens kring öppna data och metadata).
- It-specialister.

Digitalisering ställer krav på förändring av människors beteenden i deras arbetsvardag. Att förändra arbetssätt tar tid och för att lyckas krävs att de som ska ändra arbetssätt förstår och accepterar varför förändringar behövs. Det ställer i sin tur krav på att den som leder förändringen har god kommunikationsförmåga och kan förmedla kunskap om hur och varför en förändring är nödvändig. Förändringsledarna behöver också kunna bjuda in till delaktighet och skapa engagemang.

Den utvärdering som genomförts av regeringsuppdraget visar att kommunikation har varit en av de stora utmaningarna i uppdraget, se bilaga 1. Naturvårdsverket kommer att fortsätta kommunicera kring Smart miljöinformation och utveckla arbetsformerna för att stödja samverkan. Det sker bland annat genom:

- Regelbunden information via e-post.
- Webbplatser.
- Baspresentation.
- Budskapsplattform.
- Samverkan i digitala verktyg för utbyte mellan myndigheter.

3.1.2 Styrning av miljöinformationshantering

Miljöinformation¹⁰ är all information i skriftlig form, bild- eller ljudform, elektronisk eller annan materiell form om

- a) tillståndet för miljön,
- b) påverkansfaktorer,
- c) åtgärder,
- d) rapporter om genomförandet av miljölagstiftningen,
- e) ekonomiska analyser och antaganden,
- f) tillståndet för människors hälsa och säkerhet, villkoren för mänskligt liv, kulturplatser och byggnader i den utsträckning de påverkas eller kan påverkas av a, b och c.

Styrningen av informationshantering är både generell och specifik, och utgår inom miljösektorn från fyra målsystem:

1. Miljöpolitiska mål
 - Hållbarhetsmålen.
 - Klimatmålen.
 - Miljömålen.
2. Förvaltningspolitiska mål och strategier till exempel:
 - ”eGovernment Action Plan” (eGAP), som utgör EU:s strategiska styrning av digitaliseringen av offentlig sektor innehåller principerna: Digital by Default, Once only principle, Inclusiveness and accessibility, Openness & transparency, Cross-border by default, Interoperability by default samt Trustworthiness & Security (fokus förändring av myndigheter).
 - ”Euroean Interoperability Framework” (EIF) som är EU:s ramverk för interoperabilitet (fokus tjänster).
 - ”Ministerial Declaration on eGovernment”, (Tallinn declaration), där EU:s medlemsstater bejakar eGAP och EIF och lovar insatser fram till 2022. Innehåller principer för användarcentrerad utveckling och användning av tjänster. (fokus tjänster).
 - E-förvaltningsstrategin, ”Med medborgaren i centrum”, svensk strategi från 2012 (mål enklare, öppnare och effektivare).
 - Digitaliseringsstrategin, ”För ett hållbart digitaliserat Sverige”, svensk strategi från 2017 innehållande vision, övergripande mål samt delmål om digital kompetens, digital trygghet, digital innovation, digital ledning och digital infrastruktur.
 - eSams ”Svenskt ramverk för digital samverkan”, (fokus digital samverkan mellan och inom aktörer i offentlig sektor) innehåller principer och rekommendationer.

¹⁰ Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/4/EG artikel 2

3. Miljöjuridik till exempel
 - UNFCCC, dvs klimatkonventionen.
 - Århuskonventionen om allmänhetens rätt till miljöinformation, rätt till deltagande i myndigheternas processer och rätt till rättslig prövning av myndigheternas beslut.
 - Konventionen om biologisk mångfald.
 - Art- och habitatdirektivet.
 - Industriemissionsdirektivet.
 - Direktivet om medelstora förbränningsanläggningar.
 - Avfallsdirektivet.
 - EU:s Avfallstransportförordning.
 - EU:s Avfallsstatistikförordning.
 - EU:s förordning om invasiva främmande arter.
 - INSPIRE, dvs direktivet om upprättande av en infrastruktur för rumslig information i Europeiska gemenskapen, och Lag och förordning om geografisk miljöinformation.
 - Miljöbalken med följdlagstiftningar.
 - Plan- och bygglagen med följdlagstiftningar.

4. Förvaltningsjuridik till exempel
 - GDPR, dvs EU:s dataskyddsförordning.
 - Webbtillgänglighetsdirektivet.
 - eIDAS, dvs EU:s förordning om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner PSID, dvs Direktivet om vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn och Lag (2010:566) om vidareutnyttjande av handlingar från den offentliga förvaltningen.
 - Säkerhetsskyddslagen.
 - Offentlighets och sekretesslagen.
 - Arkivlagen.
 - Förvaltningslagen.
 - Myndighetsförordning.
 - Språklagen.

I samverkan kring Smartare miljöinformation har deltagarna sett behovet av att ta fram enkla, generella ”ledstänger” utifrån den styrning som gäller oavsett om man väljer att samverka eller inte. En miljösektorgemensam inriktning togs fram genom att Miljöinformationsrådet kommit överens om **9 förändringsmål**¹¹ som tydliggör VART vi strävar i samverkan om miljöinformation.

¹¹ Se Miljöinformationsrådets arbetsbeskrivning i bilaga 2

Dessa är

- Aktörer har integrerat digitalisering i sina ordinarie verksamhetsprocesser.
- Alla har rätt miljöinformation för att kunna göra smarta miljöval.
- Allmänhet och företagare upplever interaktionen med myndigheter som enkel och smidig.
- Allmänheten har insyn i och kan delta i myndighetsprocesser.
- Beslutsfattare på alla nivåer har rätt miljöinformation för att möta de stora samhällsutmaningarna.
- Handläggare har rätt miljöinformation i sina ordinarie verksamhetsstödsystem.
- Innovatörer tänker och gör nytt baserat på miljöinformation.
- Myndigheter samverkar digitalt, har effektiva verksamhetsprocesser och rättssäker informationshantering.
- Myndigheter återbrukar modeller, mönster, lösningar och information från EU, offentlig förvaltning och civila aktörer.

Miljöinformationsrådet har också kommit överens om **9 vägledande förändringsprinciper**¹² för HUR vi samverkar i arbetet mot förändringsmålen.

Dessa är¹³:

- Vi beskriver vad vi åtar oss
- Vi följer ordinarie ansvar
- Vi utvecklar ur ett helhetsperspektiv
- Vi återbrukar innan vi nyutvecklar
- Vi strukturerar information
- Vi digitaliserar utifrån reella behov
- Vi bejakar samhällsförändringen
- Vi påverkar utformning av rättsakter
- Vi använder arkitekturstyrning i förändringsarbetet

Att samverkansarbetet om smart miljöinformation utgår från dessa mål och principer innebär enligt Naturvårdsverkets erfarenhet att samverkansparterna får utrymme att delta i samverkan utifrån sina egna förutsättningar och behov samtidigt som de har de gemensamma visionerna för VAD som ska åstadkommas och HUR det ska göras i sikte.

¹² jämför väsentlighetsprincipen i ekonomisk redovisning och legalitetsprincipen i offentlig rätt

¹³ Se Miljöinformationsrådets arbetsbeskrivning i bilaga 2

Samverkan har utgått från den sektorsgemensamma **målarkitektur** som i första version redovisades i delrapporten i juni 2016. Naturvårdsverket dokumenterar och upprätthåller specifika arkitekturartefakter som tas fram inom de olika samverkansinitiativ som Naturvårdsverket deltar i. För framtiden behövs en gemensam möjlighet att dela exempelvis konceptuella beskrivningar av målarkitekturer, konkreta styrningsvyer, processbeskrivningar, begrepps- och informationsmodeller, beskrivningar av standarder samt öppen källkod för återbruk.

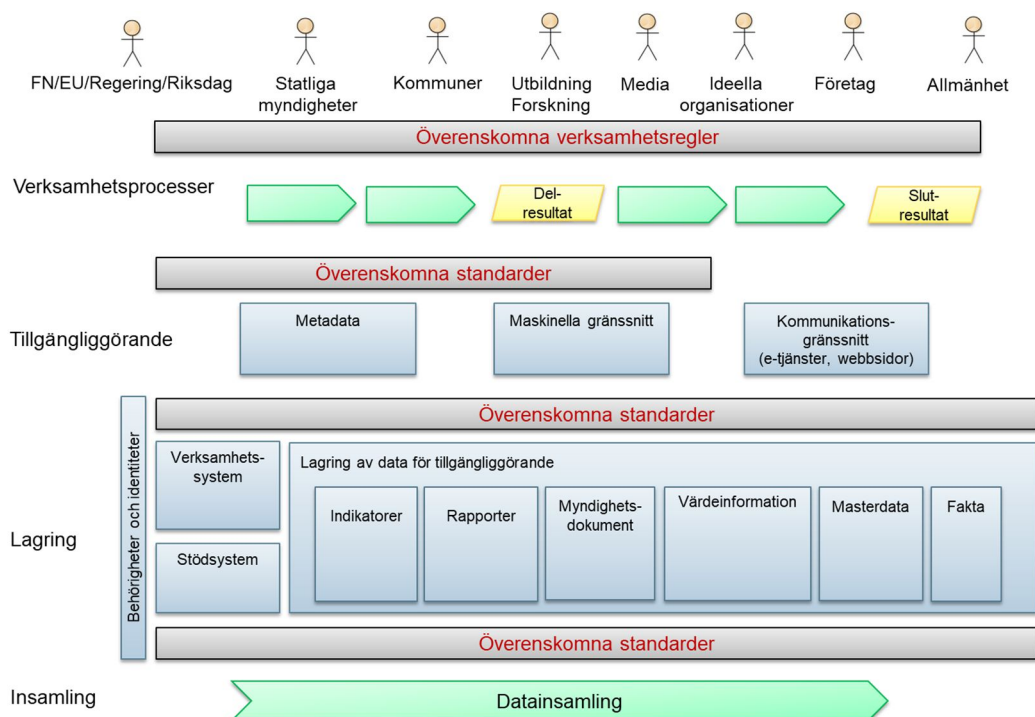

Bild 2. Målarkitektur för miljöinformationshantering, v. 0.1 (från delrapport 2016-06-30)

3.2 Utvärdering

Naturvårdsverket har valt att genomföra en följeutvärdering i samband med att arbetet utifrån regeringsuppdraget startade 2016. Syftet har varit att stödja genomförandet av regeringsuppdraget, samt utvärdera uppdragets måluppfyllelse och effekter. Utvärderingen har i första hand fokuserat på att analysera arbetsprocesser inom smartare miljöinformation under uppdragets gång. Avsikten har varit att identifiera hinder och förutsättningar för samverkan samt att bidra till ökad reflektion och lärande inom uppdraget. Analyserna av vad som har främjat och hindrat samverkansarbetet har gjorts utifrån en modell som består av tre dimensioner: styrning, organisation och kultur. Utvärderingen har även förhållit sig till begreppen förändringsledning och nyttorealiserings.

Utvärderingen finns i sin helhet bilagd till denna rapport¹⁴. I detta avsnitt finns en förkortad sammanfattning.

Syftet med utvärderingen har varit att utvärdera samverkan, beskriva uppkomna initiativ i smartare miljöinformation samt analysera hur dessa har bidragit till uppdragets mål- och effektoppfyllelse. Syftet har också varit att följa arbetet, samla in erfarenheter och återkoppla resultaten till deltagarna för att bidra till ett ökat lärande.

Utvärderingen visar att Naturvårdsverket, tillsammans med andra aktörer, i stora drag har uppnått uppdragets mål. Smartare miljöinformation har fungerat som en katalysator och en gemensam plattform där olika aktörer har kunnat mötas och hitta gemensamma arbetssätt för att öka tillgängliggörandet av miljöinformation. Uppdraget har byggt på en hög grad av frivillighet och saknat tydlig styrning, något som inneburit en särskild utmaning då tydliga mål och gemensamma nyttor inte alltid har varit helt lätta att identifiera. De organisationer som har deltagit i smartare miljöinformation har dock överkommit många av dessa svårigheter genom att verka utifrån gemensamma arbetssätt, mål och principer i olika forum för samverkan. Det har givit samverkan en struktur som har ökat möjligheten för aktörerna att mötas och föreslå gemensamma lösningar utifrån deras olika förutsättningar, kompetenser, ekonomiska resurser och tid. Samverkan har berört en rad behov och initiativ, som delvis kan ses som en indikation på fungerande samverkan och vars nyttor och resultat kan komma att bli tydligare i framtiden

¹⁴ Se bilaga 1

4 Naturvårdsverket integrerar digitalisering i sin verksamhet

Naturvårdsverket ansvarar som förvaltningsmyndighet på miljöområdet för frågor om klimat och luft, mark, biologisk mångfald, förorenade områden, kretslopp och avfall, miljöövervakning samt miljöforskning. Naturvårdsverket har en central roll i miljöarbetet och ska vara pådrivande, stödjande och samlande vid genomförandet av miljöpolitiken. I ansvaret ingår att utveckla, följa upp och samordna arbetet med miljöinformationsförsörjning. Naturvårdsverket ska i sin roll delta i utvecklingen av miljölagstiftningen bland annat genom att ge underlag till regeringen i olika frågor.

Det visar sig gång på gång att omvärldskrav såsom industriutsläppsdirektivet, EU:s avfallspaket och EU:s förordning om invasiva främmande arter ställer krav på en informationshantering som dagens lagstiftning, dagens ansvarsfördelning mellan aktörer, dagens arbetssätt och dagens it-system inte kan hantera. En effektiv offentlig sektor inbegriper processer och informationsflöden som går tvärs nationella myndigheter, länsstyrelser, mark- och miljödomstolar och kommuner. Medborgare och företag ställer också krav att offentlig sektor ska möta deras behov. Kraven på enkelhet och tillgänglighet till anpassade digitala tjänster ökar. Det innebär att många samhällsprocesser behöver förändras i grunden med nya arbetssätt och beteenden hos alla berörda aktörer, och med nya digitala lösningar. Digitaliseringen är, som det beskrivs i många sammanhang, den största förändringen sedan industrialiseringen.

Begreppet digitalisering används dels för att beskriva en transformation av information eller teknik från ett analogt till ett digitalt format, dels för att beskriva den helt omvälvande transformation av samhället som pågår just nu. Dagens digitalisering innebär nya beteenden i samhället baserade på nya affärsmodeller, ändrade arbetssätt och ändrad syn på information och dess värde, som möjliggörs av digitala lösningar för informationsutbyte och tillgång till digital information.

Naturvårdsverket utgår från att digitaliseringen av samhället innebär nya sätt att uppnå miljömässig hållbarhet genom att ge företag, privatpersoner och myndigheter incitament och kunskap. Att tillgängliggöra, presentera och förklara miljöinformation och väcka ett engagemang ger individer möjlighet att utifrån sina roller påverka beslutsfattande på miljöområdet, fatta smarta beslut, göra smarta val, innovera och uppfylla sina skyldigheter enligt lagstiftningen.

Naturvårdsverket har två tydliga roller som är viktiga för att möta olika typer av samhällsutmaningar.

Dels tar Naturvårdsverket själv fram kunskap som används för olika syften av oss själva och av en mängd andra aktörer. Vi samlar in data och tillgängliggör dem med metoder och tekniker som bidrar till synergier och nyttor för företag, allmänhet och myndigheter. Vi mäter miljötilståndet, följer förändringar och analyserar miljöpåverkan och resultat av miljöarbete i samhället, samt tillgängliggör och presenterar kunskapsunderlag och statistik i digitala lösningar med utgångspunkt i olika målgruppers förståelse och behov.

Dels leder Naturvårdsverket samverkan om smart miljöinformation och skapar förutsättningar för förändring i offentlig sektor, i företag och i civilsamhället. Miljöinformation produceras och konsumeras av många olika aktörer för olika syften. Det kräver en helhetssyn på målet med ökad digitalisering av processer och miljöinformation, samt hur detta kan bidra till den omställning mot miljömässig hållbarhet som redan pågår i samhället där olika aktörer behöver ges möjlighet att delta och påverka. Naturvårdsverkets roll är också att bidra proaktivt med nya arbetssätt och tekniska komponenter i en nationell digital infrastruktur för prioriterade målgrupper. Det sker i samverkan med övriga nationella aktörer.

4.1 Verksamhetsstyrning

Naturvårdsverkets egen **transitionsplan**¹⁵, organisering av resurser och leveranser av teknik 2019 och framåt tar utgångspunkt i den målarkitektur som redovisades i juni 2016. Naturvårdsverket har prioriterat att gå före med de **gemensamma förändringsbehov avseende miljöskyddsområdet** som finns beskrivna i den förändringsplan som miljöinformationsrådet kom överens om i november 2018¹⁶. Detta innebär att Naturvårdsverket planerar för och genomför utveckling av nya arbetssätt och investerar i digitala lösningar som ger nytta hos andra än Naturvårdsverket och där det finns stor potential i att hitta nya arbetssätt och digitala lösningar tillsammans, men även stora utmaningar.

¹⁵ Beskriver vilka initiativ som ska starta samt ordning och prioritering utifrån krav på förändrade förmågor

¹⁶ Se Miljöinformationsrådets arbetsbeskrivning i bilaga 2

Naturvårdsverket utgår från att den egna myndigheten och andra organisationer behöver förmågor för att **möta företagets processer** till exempel:

- Webbplatser.
- Presentation av e-tjänster för
 - Mottagande av ansökningar, anmälningar, underrättelser.
 - Mottagande av rapporter.
 - Utlämning av registerutdrag.
 - Presentation av ärendestatus.
- Utbetalning.
- Fakturering och inbetalning.
- Säker e-post.
- Maskin-till-maskinkommunikation.
- Dynamisk visualisering av uppgifter
- Presentation av redaktionellt innehåll

De kärnförmågor som vi ser att Naturvårdsverket och andra myndigheter behöver ha för att **bedriva en effektiv verksamhet** är till exempel:

- Hantering av bidrag, avgifter och bemyndiganden.
- Prövning av tillstånd, godkännande, dispens.
- Genomförande av tillsyn.
- Genomförande av tillsynsvägledning.
- Spårbarhet, till exempel för farligt avfall.
- Sammanställning, uppföljning och utvärdering.
- Rapportering nationellt och internationellt.
- Målgruppsanpassad miljöinformation.

Därutöver ser vi att Naturvårdsverket och andra myndigheter behöver ha **stödjande förmågor** till exempel:

- Underhåll av register, grunddata och andra strukturerade uppgifter.
- Identitets- och behörighetshantering.
- Diarieföring, dokumenthantering och arkivering.
- IT-infrastruktur.
- Informationssäkerhet.
- Utkontraktering av verksamhet.
- Ekonomistyrning och -redovisning.

Digitalisering och utveckling av verksamhetens förmåga kräver analys ur flera olika perspektiv. Det handlar om vilka de politiska drivkrafterna och vilka de juridiska kraven är, liksom vad verksamheten behöver, vilken information som ska hanteras och vilka tekniska möjligheter som finns. Denna analys går ut på att identifiera de förmågor som behöver finnas och beskriva hur dessa behöver utvecklas över tid.

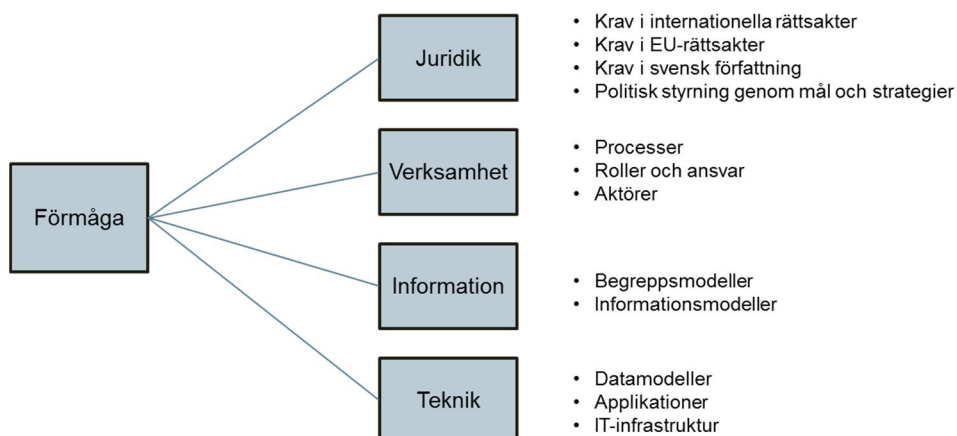

Bild 3. Varje förmåga omfattar flera perspektiv.

Vägen mot målbilden byggs upp steg för steg av flera **verksamhetsfokuserade initiativ** såsom Förbättrad avfallsstatistik och spårbarhet för farligt avfall, Producentansvar, Handel med utsläppsrätter, Miljörapportering och Förbättrad kommunikation om miljömålen. För dessa verksamhetsbehov finns såväl nyutveckling och vidareutveckling av komponenter som avveckling av tidigare it-lösningar i planen. Naturvårdsverket tar nu steg mot att utöka transitionsplanen till att omfatta förmågor som möter verksamhetsbehov på naturområdet kring Invasiva främmande arter, Miljöinformation i en digital samhällsbyggnadsprocess samt Skydd och skötsel av värdefull natur.

Naturvårdsverket planerar att utveckla hur **allmänheten** möter miljösektorn med utgångspunkt i förändringsbehov utifrån PRTR-protokollet och EG-förordning 166/2006 som ställer krav på att allmänheten får del av miljöinformation om utsläpp och möjlighet att påverka vissa processer. Här finns idag it-lösningar som inte möter framtidens behov och som inte går att återbruka för behov utifrån exempelvis IED- och MKB-direktiven.

Merparten av de förmågor som Naturvårdsverket utvecklar är utformade för att vara delar i en större gemensam nationell digital infrastruktur och stödja gemensamma arbetssätt inom offentlig sektor. Det innebär att verksamhetsmässiga, juridiska och tekniska hänsyn utifrån en bred bild behöver tas vid utveckling och vidareutveckling. En effekt av detta kan bli att ett konkret utvecklingsinitiativ får ett fördyrat, mer komplicerat och mer tidskrävande genomförande för att kunna skapa lösningar som ger nytta för betydligt fler än Naturvårdsverket och miljösektorn. Andra aktörer i offentlig sektor utvecklar utifrån samma förutsättningar och bidrar på så vis med nyttor för Naturvårdsverket och miljösektorn. Utvecklingen och användningen av Bolagsverkets informationstjänst om företagsuppgifter är ett konkret exempel på detta.

För att bidra till utformningen av de nationella tjänster och den digitala infrastruktur för framtiden som byggs upp inom offentlig sektor deltar Naturvårdsverket, som representanter för Lantmäteriet, aktivt i det regeringsuppdrag som Myndigheten för digital förvaltning, Lantmäteriet, Bolagsverket, Skatteverket, Domstolsverket, eHälsomyndigheten och Försäkringskassan har kring **Säker och effektiv tillgång till grunddata** och **Säkert och effektivt informationsutbyte**. På det sättet bidrar verksamhetsbehov och kompetens inom miljösektorn till att arbeta fram ändamålsenliga grundläggande infrastrukturkomponenter som är avgörande för hela den offentliga sektorn.

4.2 Fortsatt samverkan

Naturvårdsverket har använt samma **utgångspunkter** i utveckling av samverkan kring Smartare miljöinformation som vi använder i andra sammanhang. Naturvårdsverkets arbetar med komplexa samhällsfrågor. Lösningen ägs sällan av en aktör, utan skapas först när olika perspektiv, resurser och kompetenser möts i ett samverkande system. För att kunna leverera resultat i denna miljö är **samverkansförmågan**, både på individ- och organisationsnivå, en avgörande kompetens. En särskild satsning för att stärka Naturvårdsverkets samverkansförmåga har pågått under två år, bland annat genom utbildning av chefer och medarbetare.

Samverkan är inte något som bara sker, utan framgångsrika samverkansprocesser kräver specifik kompetens som kombinerar systemvetenskap, socialpsykologi, psykologi och kunskap om konflikthantering, bland annat. Delområden inom samverkan som kopplar an till Naturvårdsverkets verksamhet är dessutom förmågan att **leda dialoginriktade processer, konflikthantering och lärande genom samarbete** (collaborative learning), med mera. Många gånger ska samverkan dessutom ske under **föränderliga förutsättningar**, där bland annat fysiska och digitala möten och sammanhang behöver blandas. Digitalisering och utvecklingen mot mer **digital interaktion** ställer nya krav på hur processer för samverkan riggas.

I den fortsatta samverkan kring smart miljöinformation har Naturvårdsverket åtagit sig att erbjuda samverkansforum. De tre programmen använder på olika sätt en gemensam samverkansmetodik. Samtliga programledare, både Naturvårdsverkets och Havs- och vattenmyndighetens, har gått samma utbildning och Naturvårdsverket har också erbjudit platser till deltagare från länsstyrelserna.

Samverkan har varit ett särskilt fokusområde i den utvärdering som genomförts under tiden för regeringsuppdraget. Naturvårdsverket tar nu nya steg för att ytterligare kunna följa hur samverkan utvecklas vidare. En av de tydligaste lärdomarna hittills handlar om behovet av förändringsledning och förändringskommunikation. Ett viktigt utvecklingsområde framåt blir hur samverkan kan bidra till detta.

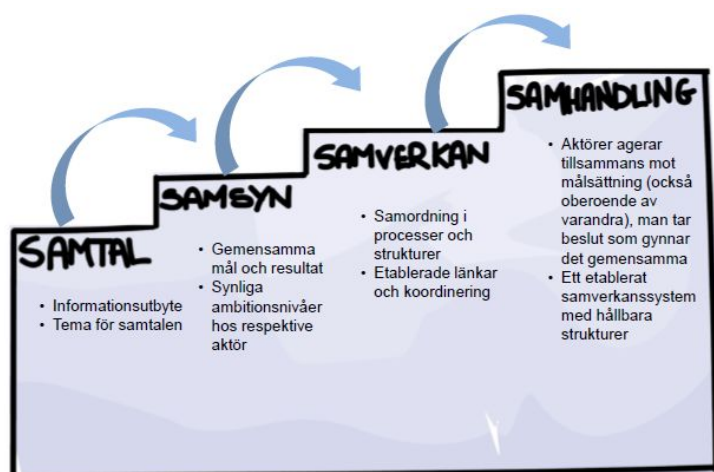

Bild 4. "Samverkanstrappan", inspirerad av Arne Eriksson.

4.3 Utveckling av lagstiftningen

Naturvårdsverket deltar ofta i utvecklingen av lagstiftningen genom särskilda **regeringsuppdrag**, genom att besvara olika typer av **remisser** eller genom att **delta i offentliga utredningar**. Det har då visat sig vara av yttersta vikt att anlägga ett tidigt digitaliseringsperspektiv och bidra till att:

- Hinder för informationsdelning minimeras genom exempelvis sekretessbrytande regler.
- Begrepp i lagstiftningen hindrar inte en effektiv informationshantering i digitala lösningar genom inläsning.
- De myndigheter som behöver samverka om nya arbetssätt och digitala lösningar identifieras inför kommande steg.
- Balansera det långsiktiga behovet av en smart nationell digital infrastruktur med behov av snabba ”fulllösningar”.

Under senare år har Naturvårdsverket i det löpande arbetet föreslagit nya arbetssätt och digitala lösningar som innebär en stegvis förflyttning av miljösektorn mot förändringsmålen och samverkansprinciperna. Det gäller exempelvis:

- Genomförande av MCP-direktivet – ”Förslag till svenskt genomförande av direktiv 2015/2193/EU om begränsning av utsläpp till luften av vissa föroreningar från medelstora förbränningsanläggningar” (Naturvårdsverket, april 2017).
- ”Förbättrad avfallsstatistik och spårbarhetssystem för farligt avfall.” Redovisning av ett regeringsuppdrag (Naturvårdsverket, september 2016).
- Regeringsuppdrag ”Förstudie om förbättrad avfallsstatistik och spårbarhet för farligt avfall” (Naturvårdsverket, januari 2019).
- Yttrande över ”Rapport om Sveriges genomförande av Århuskonventionen” (M2016/00838/R) /Naturvårdsverket 2017).
- ”Arbetsmaskinernas klimat- och luftutsläpp.” Redovisning av regeringsuppdrag om kartläggning och förslag för minskade utsläpp (Naturvårdsverket, april 2018).
- Remiss om ”Resurseffektiv användning av byggmaterial” (SOU2018:51)
- Remiss om ”En utvecklad översiktsplanering” (SOU2018:46).
- Yttrande över SOU 2018:25, ”Juridik som stöd för förvaltningens digitalisering” (Fi2018/0418/DF) (Naturvårdsverket 2018).
- Yttrande över remiss ”Miljötillsyn och sanktioner – en tillsyn präglad av ansvar, respekt och enkelhet” (SOU 2017:63) (Naturvårdsverket 2017).
- Yttrande över lagrådsremiss ”Vägrafikdatalag”, (N2018/00458/MRT).
- Yttrande över remiss ”Vägar till hållbara vattentjänster” (SOU 2018:34) (M2018/01630/Nm) (Naturvårdsverket 2018).

Naturvårdsverket har ett mycket stort beting att öka service och effektivitet och lösa kraven på utbytet av miljöinformation mellan företag, privatpersoner och offentlig sektor genom att ta tillvara digitaliseringens möjligheter.

För att Naturvårdsverket ska kunna lösa sitt uppdrag i denna del är det av stor vikt att ändringar i regelverk kan åstadkommas i tid för att inte hindra eller hämma önskad digital utveckling inom förvaltningen. Digitaliseringen av myndigheters verksamhet innebär ofta att nya juridiska frågor uppkommer. I betänkandet Juridik som stöd för förvaltningens digitalisering (SOU 2018:25) har lämnats ett antal förslag som skulle underlätta digitaliseringen, bland annat den föreslagna ändringen i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) som förtydligar regelverket till viss del när det gäller möjligheterna att lämna ut sekretessbelagda uppgifter vid utkontraktering av it-drift. Naturvårdsverket ser det som en förutsättning för digitaliseringen att gällande rätt kan utvecklas i takt med digitaliseringen. Vi noterar att det i betänkandet även föreslås att regeringen tillsätter ett rättsligt beredningsorgan som under de närmaste åren får i uppdrag att löpande ta fram beredningsunderlag för anpassning av gällande rätt i digitaliseringsfrågor. Vi ser att detta kunde ge möjligheter till nödvändig utveckling av regelverket men det är även av stor vikt med myndighetsgemensam vägledning av hur befintligt regelverk ska tolkas och hur olika frågor som uppstår i digitaliseringen kan lösas rättsligt. Det är inte effektivt om varje myndighet måste lösa olika rättsliga frågor kring digitalisering på egen hand.

På senare år har frågan om sekretessbelagda uppgifter kan anses röjda när it-drift utkontrakterats diskuterats. Av eSams rättsliga uttalande om röjande och molntjänster från den 23 oktober 2018 framgår att sekretessreglerade uppgifter kan anses röjda enligt offentlighets- och sekretesslagen om de görs tekniskt tillgängliga för en tjänsteleverantör och den leverantören till följd av vissa närmare angivna ägarförhållanden eller vissa regler i annat lands rättsordning är skyldig att överlämna informationen utan att detta utlämnande är förenligt med svensk rätt. Molntjänster blir allt vanligare. Rättsläget är än så länge oklart när det gäller möjligheterna till upphandling av digitala lösningar som är i linje med eSamsrättsliga uttalande. Det måste skapas möjligheter för myndigheter att använda säkra och rättsligt godtagbara digitala tjänster.

På miljöområdet kan vi se att det behövs regeländringar i takt med att nya områden digitaliseras. När en digital lösning kan kopplas till Naturvårdsverkets ansvarsområde har myndigheten rättsligt stöd för digitaliseringen. Naturvårdsverket bistår dock även andra myndigheter med deras informationshantering. Ett sådant fall är till exempel den nationella e-tjänsten för underrättelse om medelstora förbränningsanläggningar. Enligt förordningen (2018:471) om medelstora förbränningsanläggningar ska verksamhetsutövare lämna vissa uppgifter i en e-tjänst som tillsynsmyndigheten anvisar.

Naturvårdsverket tillhandahåller sedan en tjänst (eget utrymme enligt 2 kap. 13 § första stycket tryckfrihetsförordningen) på avtalsrättslig grund för tillsynsmyndigheterna för hantering av uppgifterna. När sådana lösningar tas fram behöver ändringar i regelverket göras och myndighetens rättsliga stöd förtydligas.

På miljöområdet är det ofta ett flertal myndigheter inblandade. Tillsynsmyndigheter kan vara både kommuner och länsstyrelser. Det uppstår såväl verksamhetsmässiga som rättsliga och tekniska frågor. Informationsutbytet kan behöva regleras genom avtal, för det fall förhållandet mellan myndigheterna inte lösts i författning. Digitaliseringsinsatser skulle underlättas om Myndigheten för digital förvaltning tar fram gemensamma avtalsmallar. Det behöver även hittas former för samverkan kring tekniska lösningar. I denna del kan det behövas författningslösningar.

Att digitaliseringsprojekten ofta berör flera myndigheter och en myndighet ska handha andra myndigheters uppgifter aktualiserar även behoven av sekretessbrytande bestämmelser.

Vissa frågor rörande behandling av personuppgifter behöver klargöras. Exempelvis är rättsläget avseende personuppgiftsansvar för de behandlingar av personuppgifter som sker i eget utrymme oklart. Därutöver är det heller inte tydligt i alla delar hur den registrerades rättigheter enligt dataskyddsförordningen ska kunna tillgodoses vid tillämpning av 2 kap. 13 § första stycket tryckfrihetsförordningen.

Ett problem är hur en teknikhållande myndighet som med stöd av 2 kap. 13 § första stycket tryckfrihetsförordningen hanterar uppgifter kan få ta del av uppgifterna vid exempelvis rapportering till Europeiska kommissionen. Det juridiska förutsättningarna i en sådan situation behöver klargöras.

Vår vision när det gäller det rättsliga regelverket är att regelverket ska möjliggöra att information samlas in, hanteras och lämnas ut digitalt. Det måste även skapas bättre möjligheter för myndigheter att samutnyttja tekniska lösningar och att använda säkra molntjänster. Informationsutbytet ska vara öppet och säkert.

4.4 Tillgängliggörande av miljöinformation

När Naturvårdsverket fick uppdraget om Smartare miljöinformation gjordes med utgångspunkt i Ekonomistyrningsverkets vägledning för verksamhetslogik¹⁷ en analys av hur så kallade öppna data kan driva miljöarbetet framåt och främja innovativa lösningar. Metoden verksamhetslogik utgår från sambanden mellan resurser, aktiviteter, prestationer och effekter, och kan användas både för planering och för uppföljning/utvärdering. Den kan ge överblick över verksamheter och dess förväntade resultat. Den sätter kunden i centrum och illustrerar hur saker och ting antas hänga ihop.

De förväntade effekter vi utgått från i regeringsuppdraget och i utvecklingen av Naturvårdsverkets hantering av miljöinformation handlar om att insikt om brister och möjligheter skapar engagemang så att olika målgrupper tar ansvar och bidrar till att möta klimatutmaningen samt nå de nationella miljö kvalitetsmålen och generationsmålet.

Under den tid regeringsuppdraget genomfördes har OECD gjort en **Digital government review of Sweden**¹⁸ och konstaterar att organisationer måste starta med sin grundläggande informationshantering. Naturvårdsverket arbetar **integrerat utifrån ett ramverk för tillgängliggörande** men det är långt kvar till dess att aktörerna i miljösektorn har tillgängliggjort sin miljödata på ett gemensamt sätt (enligt Strategi för miljödatahantering¹⁹ och Process för tillgängliggörande²⁰).

Vissa konkreta aktiviteter har genomförts med sikte på miljösektorn. Till exempel har länsstyrelserna och Naturvårdsverket gemensamt utvecklat ett arbetssätt och nationella komponenter för central metadatahantering som möjliggör **publik spridning av metadata för (information om) beslutsdokument**. Havs- och vattenmyndigheten, Vattenmyndigheterna med flera har också utvecklat **publik spridning av information om vattenförekomster** genom Wikimedia. Miljöinformationsrådet arbetar genom förvaltningsgruppen för Strategi för miljödatahantering med att sprida goda exempel på genomförande av det gemensamma ramverket för tillgängliggörande.

¹⁷ <https://www.esv.se/contentassets/147db303c0ee4b8f8bd79f9bf2155d91/2016-31-vagledning-verksamhetslogik.pdf>

¹⁸ <http://www.oecd.org/internet/digital-government/digital-government-review-of-sweden-2018.pdf> sid 14

¹⁹ <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Oppna-data/Strategi-for-miljodatahantering/>

²⁰ <http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Oppna-data/>

Naturvårdsverket utgår från att miljöinformation är en strategisk resurs för samhället och genom att göra den tillgänglig kan innovation ske. Arbete drivs vidare utifrån några olika perspektiv:

- Roller och ansvar – Vikten av förståelse av inblandade aktörers roll och ansvar.
- Öppna data – Tillgängliggörande av data som nyckelfaktor att skapa möjligheter till innovation där det är viktigt att förstå innovatörens behov och förutsättningar.
- Innovationstävlingar – Genom evenemang, som till exempel hackatons, har öppna data använts för att skapa nya innovativa lösningar. Utmaningen är att långsiktigt erbjuda väl beskrivna data, stöd, kunskap och marknadsföring av miljöinformationen både före och framförallt efter evenemanget. Det är Naturvårdsverkets erfarenhet att tävlingsmomentet är ett format som bidrar till engagemang.

Naturvårdsverkets har satt ner några antaganden avseende de behov innovatörer har för att kunna ”försörja sig” på miljödata, se bild 5. Dessa antaganden kan tas vidare i pågående och planerade initiativ för att möta behoven inom miljöområdet.

Tydliga exempel finns kring livscykeldata och naturdata. Analyser behöver ske utifrån frågor som ”Var ska innovatörer kunna hitta denna miljödata?” ”Vad krävs för att den ska vara lätt att förstå och använda?”, ”Hur kan vi beskriva vilken kvalitet den har?”, ”Vem ansvarar för datat, vem finansierar insatser?”

Naturvårdsverket avser att fortsätta arbeta i denna riktning och i samverkan med företag, branschorganisationer och andra myndigheter exempelvis utforska vad olika typer av labmiljöer kan bidra med.

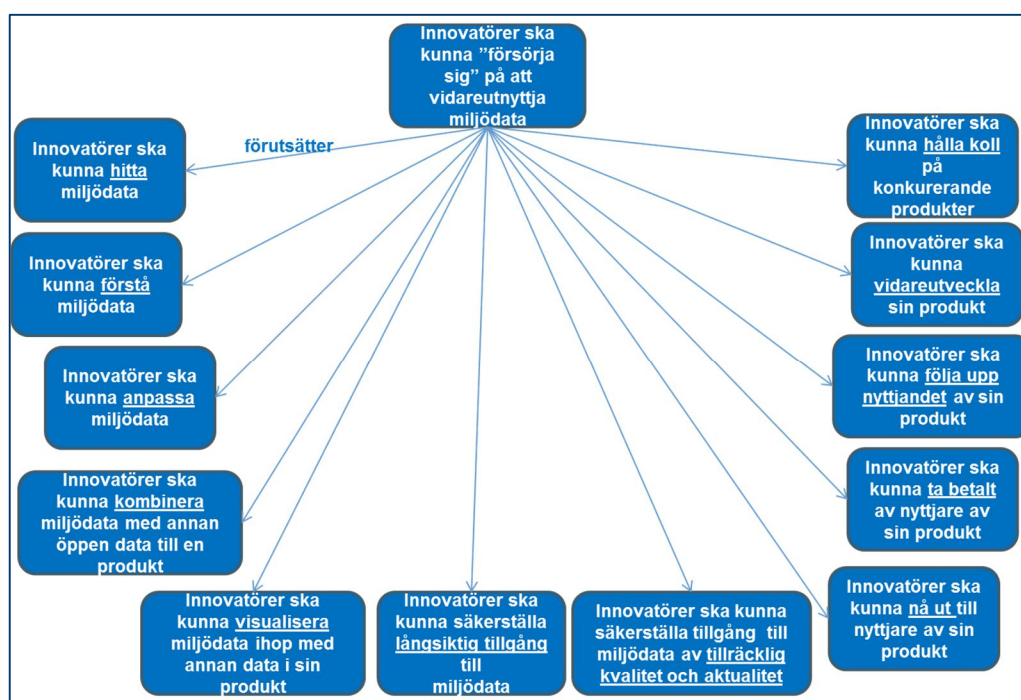

Bild 5, sammanfattning av Naturvårdsverkets antagande avseende innovation.

5 Nyttan för målgrupperna

Samverkansparterna har utgått från Ekonomistyrningsverkets modell för nyttorealiserings i beredningen av vilka initiativ som behöver följas och stödjas från programmen. Nyttorealiserings innebär att målen sätts tidigt i en förändringsprocess och att de är övergripande och visionära istället för att vara kortsiktiga och mätbara. Samverkan kring smartare miljöinformation har strävat efter långsiktig nytta istället för avgränsade kortsiktiga leveranser. De initiativ olika aktörerna bedriver har de gemensamma och visionära förändringsmålen i sikte vilket utifrån den utvärdering som genomförts verkar ha fungerat ganska bra²¹. Vissa nyttor kan redan nu skönjas, exempelvis har den nationella e-tjänst Naturvårdsverket driftsatt för underrättelse om medelstor förbränningsanläggning inneburit att 290 kommuner och 21 länsstyrelser inte behöver skapa var sin och företag får en samlad ingång och samlad information om vad som gäller. Även andra nyttor för målgrupperna företag, allmänhet och myndigheter har eller förväntas uppkomma genom att tillämpa förändringsmål och samverkansprinciper. I detta avsnitt finns en del av dessa beskrivna. Nyttorna har oftast uppkommit utifrån samverkan kring smartare miljöinformation, men bland nyttorna finns också sådana som uppkommit utifrån ett bredare perspektiv.

5.1.1 Målgruppen företag och innovatörer

De förändringsmål som direkt träffar målgruppen företag och innovatörer är:

- Alla har rätt miljöinformation för att kunna göra smarta miljöval.
- Allmänhet och företagare upplever interaktionen med myndigheter som enkel och smidig.
- Beslutsfattare på alla nivåer har rätt miljöinformation för att möta de stora samhällsutmaningarna.
- Innovatörer tänker och gör nytt baserat på miljöinformation.

Naturvårdsverkets regeringsuppdrag att verka för smartare miljöinformation inbegriper att arbeta mot gemensamma gränssnitt, specifikationer och standarder för digital samverkan mellan offentlig sektor och företag. Regeringens förenklingsuppdrag innebär för Naturvårdsverkets del att handläggningstiderna ska minska, fler företagare ska vara nöjda med sina myndighetskontakter samt att samråd med företagare ska ske mer systematiskt.

Målgruppen företag och innovatörer är mycket stor. Varken Naturvårdsverket eller de övriga myndigheter som har ansvar inom miljöområdet har resurser att utveckla och etablera all den infrastruktur som behövs för att lyckas med den nödvändiga utvecklingen. Det är heller inte effektivt att Naturvårdsverket och miljösektorn försöker lösa detta på egen hand. Både offentlig sektor och näringsliv behöver samverka.

²¹ Se bilaga 1

Hur företag använder digitala kanaler för kommunikation och dialog med myndigheter skiljer sig bland annat utifrån bransch, företagets storlek och digitala mognad. Det finns därför inte ”rätt sätt” eller ”en lösning”. Genom arbete inom bland annat Digitalt först-uppdraget Serverat har dock generell kunskap om hur företagen upplever myndighetskontakter skapats:

- **Ett navigationsproblem** - Förstå vilka tillstånd som krävs och vilka aktörer man som företagare behöver ha kontakt med i olika tillståndsförfaranden
- **Ett koordinationsproblem** - Förutsägbarheten och effektiviteten i (etablerings-)processen
- **Ett informationsproblem** - Förstå de enskilda ansökningsförfarandena och vad som krävs av verksamheten för att klara av att leva upp till lagstiftningens krav
- **Ett uppgiftskravproblem** - Svårt att utifrån hur ansökningshandlingarna är formulerade förstå vilken typ av uppgifter som myndigheten efterfrågar
- **Ett redundansproblem** - Företagen upplever sig upprepa redan insamlad information vid flera tillfällen
- **Ett transaktionsproblem** - Avsaknad av elektroniska verktyg för att lämna uppgifter och lämna ansökningar
- **Ett transparensproblem** - Förutsägbarheten och transparensen kring inskickade ansökningar.

Naturvårdsverket har utifrån detta och i dialog med andra myndigheter och aktörer som Svenskt Näringsliv och Teknikföretagen gjort **antaganden** som vi lägger till grund för den fortsatta utvecklingen av nya arbetssätt och digitala lösningar med bäring på målgruppen företag. Dessa antaganden har konfirmerats inom den förstudie som genomförts för förbättrad avfallsstatistik och spårbarhet för farligt avfall som genomförts under 2018²², och i ett dialogmöte med några företag och branschorganisationer i januari 2019.

Ett av dessa antaganden är att olika företag har intresse av miljöinformation utifrån olika utgångspunkter:

- Producerande företag –producerar varor och tjänster.
- Serviceföretag – ger genom sina tjänster stöd till producerande företag eller till offentlig sektor, till exempel företag som hanterar avfall från andra företag, samt konsult och it-företag som stödjer drift och utvecklingsarbete.

²² Regeringsuppdrag Förstudie om förbättrad avfallsstatistik och spårbarhet för farligt avfall (Naturvårdsverket 2019)

Ett annat antagande är att företagens drivkrafter utgår från tre olika perspektiv.

1. Miljö och hållbarhet som varumärke

För många företag är miljö och hållbarhet en viktig del av varumärket. Genom bland annat förbättrad tillgänglighet, publicering och strukturer kan användningen av denna resurs ge företag nya affärsmöjligheter och konkurrenskraft vilket kan bidra till miljö- och klimatarbetet genom företagets hållbarhetsarbete.

2. Förenklat företagande

Många företag upplever kontakten och dialogen med myndigheter, till exempel i samband med rapportering och ansökningar, som byråkratisk och tidsödande. EU driver frågan om förenkling för företagare under namnet ”better regulation”. Regeringen driver, sedan flera år, också olika typer av förenklingsinitiativ.

3. Innovation ur miljöinformation

Miljöinformation är en strategisk resurs för samhället. Genom att göra den tillgänglig kan innovation ske. Spotify, Uber och AirBnB är exempel på företag med nya affärsmodeller som har revolutionerat och förändrat sina respektive marknader och kundernas beteenden.

Naturvårdsverket har påbörjat en verksamhetsanalys där nu- och börilage i informationsutbytet mellan offentlig sektor och företag beskrivs med utgångspunkt i över 200 miljörättsakter. Nedan återfinns den initiala bedömning som gjorts avseende potentiella effekter av en förbättrad informationshantering relaterat till tre av förändringsmålen.

<u>Förändringsmål</u>	<u>Bedömd effekt</u>
Aktörer har integrerat digitalisering i sina ordinarie verksamhetsprocesser	Förutsättningar för företag och myndigheter att utveckla nya arbetssätt och digitala lösningar som leder till ett ändamålsenligt informationsutbyte.
Alla har rätt miljöinformation för att kunna göra smarta miljöval	Miljöinformation blir tillgänglig på ett sätt som möjliggör smarta miljöval, till exempel om en produkts klimatavtryck.
Allmänhet och företagare upplever interaktionen med myndigheter som enkel och smidig	Nya arbetssätt och digitala lösningar kan korrekt utformade bidra till ökad transparens, överblick och förståelse samt * ge företag med skyldigheter utifrån miljölagstiftningen snabbare återkoppling, ökad tillgänglighet samt stöd i utbyte av information över myndighetsgränser, utifrån sin egen verksamhetsprocess. * ge allmänhet och berörd allmänhet insyn i myndighetsprocesser och möjlighet att påverka dessa samt följa enskilda ärenden.

5.1.2 Målgruppen allmänhet

De förändringsmål som direkt träffar målgruppen allmänhet är:

- Alla har rätt miljöinformation för att kunna göra smarta miljöval.
- Allmänheten har insyn i och kan delta i myndighetsprocesser.
- Allmänhet och företagare upplever interaktionen med myndigheter som enkel och smidig.

Avseende målgruppen allmänhet finns tvingande krav på publikt tillgänglig miljöinformation i allt större utsträckning. Ett exempel är PRTR-protokollet och EG-förordning 166/2006 som ställer krav på att allmänheten får del av miljöinformation om utsläpp och får möjlighet att påverka vissa processer som har att göra med utvecklingen av det utsläppsregister som varje land är skyldigt att hålla. På det svenska PRTR (Utsläpp i siffror) kan besökarna fylla i och skicka kommentarer, frågor och förslag kring registret. För fortsatt utveckling behöver målgruppernas användarupplevelse fokuseras så att framtida digitala lösningar beaktar även nya krav på publikt tillgänglig information.

Allmänheten kan få både direkt och indirekt nytta av utvecklingsarbetet kring Smart miljöinformation. En direkt nytta uppstår genom nya intuitiva och effektiva e-tjänster, till exempel ansökan om ersättning för laddstationer för elfordon. Andra nyttor kan uppkomma kring förbättrade informationstjänster och informationssidor dit allmänheten kan gå för att ta del av till exempel aggregerad information om utsläpp och farligt avfall. Potentialen att myndigheter genom samverkan kan erbjuda värde för målgruppen allmänhet är stor. Naturvårdsverket har påbörjat en analys som visar att allmänheten i relation till den enskilda myndigheten behöver:

- Få information.
- Få hjälp/support.
- Delta i samråd.
- Ansöka om bidrag.
- Hämta registerutdrag.
- Ta del av allmän handling.
- Betala jaktkort.
- Ta jägarexamen.
- Begära ersättning för viltskada.
- Rapportera artobservation.
- Hämta data.

En del av de förmågor som Naturvårdsverket behöver för att möta dessa behov är troligt generella och återbrukbara mellan olika processer och myndigheter. Indirekt nytta för allmänheten uppnås genom att företag, offentlig sektor i stort och andra organisationer kan använda digitaliseringens möjligheter och nya tjänster och infrastruktur från Smartare miljöinformation för olika typer av tjänster och informationsvisning. Till exempel samtalar Naturvårdsverket med Bolagsverket för att se om de kunskaper och tekniska lösningar som utvecklas i samband med

Digital ingivning av årsredovisningar, kan återbrukas för digital ingivning av exempelvis hållbarhetsredovisning. Om en sådan lösning, eller liknande, utvecklas kommer allmänheten på ett enklare sätt än idag kunna ta del av hur olika företag arbetar med hållbarhetsfrågor. Detta kan i sin tur påverka allmänhetens konsumtionsmönster.

5.1.3 Målgruppen myndigheter

De förändringsmål som direkt träffar målgruppen myndigheter är:

- Alla har rätt miljöinformation för att kunna göra smarta miljöval.
- Beslutsfattare på alla nivåer har rätt miljöinformation för att möta de stora samhällsutmaningarna.
- Handläggare har rätt miljöinformation i sina ordinarie verksamhetsstödsystem.
- Myndigheter samverkar digitalt, har effektiva verksamhetsprocesser och rättssäker informationshantering.
- Myndigheter återbrukar modeller, mönster, lösningar och information från EU, offentlig förvaltning och civila aktörer.

Expertgruppen för digitala investeringar skriver i sitt betänkande²³ att digital verksamhetsutveckling tenderar att ses som avgränsade och isolerade it-projekt, snarare än del av myndighetens strategiska utveckling. De digitala satsningar som expertgruppen har analyserat fokuserar främst på myndighetens inre effektivitet, snarare än på att möjliggöra ett informationsflöde mellan offentliga och privata aktörer för att förbättra för individer och företag, dvs. de som myndigheten är till för.

Naturvårdsverket ser att expertgruppens bedömningar av vad som behöver göras är tillämpliga i arbetet med smart miljöinformation:

- Det behövs en satsning på digital kompetens
- Satsningar behöver i ökad grad fokusera mer på att skapa värde för individer och företag i bredare satsningar och samskapande initiativ för att möjliggöra de större vinsterna med digitaliseringen.
- Satsningar behöver i högre grad ha ett tydligare framtidsperspektiv som en del av myndighetens strategiska inriktning. Den verksamhetsutveckling som genomförs behöver inte enbart utgå från dagens behov utan även möjliggöra fortsatt och kontinuerlig utveckling.

De utvecklingsområden expertgruppen identifierat sammanfaller i stor utsträckning med Naturvårdsverkets erfarenhet. Vi behöver utgå ifrån målgrupperna; styra och följa upp mot effektmål; etablera ett förhållningssätt med kontinuerliga återkopplingscykler som involvera ledningen; skapa ett inkluderande, kompetensöverskridande arbetssätt som innefattar ett ständigt lärande genom mindre och snabbare leveranser, samt; etablera en kultur som främjar kreativitet och ett sunt kritiskt ifrågasättande.

²³ SOU 2018:72

Naturvårdsverkets erfarenhet av arbetet med regeringsuppdraget Smartare miljöinformation är att det inte finns någon återvändo. Vi kan inte gå tillbaka till att utveckla enfrågelösningar som omöjliggör digital samverkan oavsett hur bra e-tjänster som enskilda aktörer kan hitta på. Vi måste fortsätta att söka nya arbetssätt utifrån insikten att offentlig sektor är i transformation. Ingen enskild aktör har längre förutsättningarna att möta framtiden själv, vi måste göra det tillsammans. Ur Naturvårdsverkets perspektiv är det omöjligt att lösa de informationshantering som krävs utifrån till exempel EU:s avfallspaket och Förordningen om invasiva främmande arter utan digital samverkan. Här ligger den stora nyttan för de myndigheter som deltar i samverkan om smart miljöinformation. Vi kan ha en gemensam omvärldsbevakning, dela kompetens, uppnå samsyn om juridiska tolkningar, informationens skyddsvärde och gemensamma säkerhetsåtgärder, återbruka varandras lösningsmönster, kod och data och hitta lösningar på framtidens utmaningar i små steg. De förändringsmål och samverkansprinciper som överenskommit gör tröskeln låg att komma igång med konkret arbete som går i rätt riktning. Nedan beskrivs exempel på reella och potentiella nyttor utifrån några av samverkansprinciperna.

Vi beskriver vad vi åtar oss

Beskrivning: Vi förstår att det som redan tänkts, skrivits och beslutats om VAD vi ska göra innebär ett åtagande. Vi strävar mot att beskriva hur vi möter dessa åtaganden och målgruppernas behov som framträder i förändringsmålen.

Exempel: Den tjänst som Naturvårdsverket satt upp för underrättelse om medelstor förbränningsanläggning och det åtagande som gjorts i det tillhörande avtalspaket som utarbetats. Tillsynsmyndigheterna ska kunna lita på att den funktionalitet som utvecklats upprätthålls med förutsägbara former.

Vi följer ordinarie ansvar

Beskrivning: Vi utgår från att initiativ för utveckling - av arbetssätt, verksamhet och stöd (inklusive it) - startas och genomförs av varje samverkansaktör som har ett utpekad ansvar att genomföra verksamhet, och därmed till exempel skapa information, samordna process eller teknisk lösning.

Exempel: Den fördjupade förstudien om Förbättrad avfallsstatistik och spårbarhet av farligt avfall har under hösten 2018 genomfört workshops med tillsynsmyndigheter i syfte att etablera en gemensam förståelse och förväntan på varandras organisationer. Vilket ansvar ligger på vilken organisation och vilka initiativ bör därför hanteras var?

Exempel: Naturvårdsverket samarbetar med Lantmäteriet inom ramen för deras regeringsuppdrag Smartare Samhällsbyggandsprocess där behovet av digital miljöinformation är mycket stort. Naturvårdsverket har ansvar enligt instruktion att samordna miljöinformationsförsörjningen och bidrar utifrån det med att utveckla informationsflöden till en digital samhällsbyggandsprocess som möjliggör nytta för 290 kommuner, 21 länsstyrelser.

Vi utvecklar ur ett helhetsperspektiv

Beskrivning: Vi strävar efter att utvecklande samverkansaktörer tar höjd för att skapa nytta hos andra, samt att utvecklingsinsatser bidrar till nytta för företag, individer och myndigheter. Vi samverkar om gemensamma frågor och förstår att vi alla står i samma utmaning.

Exempel: Naturvårdsverket har i första version för rapportering om plastpåsar och underrättelse om medelstor förbränningsanläggning utvecklat komponenter som kan återbrukas i fortsatt utbyte av miljöinformation mellan myndigheter och företag inom exempelvis avfallsområdet och för den årliga miljörapporteringen. Det är troligt att dessa komponenter också kan återbrukas utanför miljösektorn, liksom vi planerar att ta tillvara lösningar från andra samhällssektorer.

Exempel: Utveckling av ett nytt gränssnitt i samverkan för inrapportering av invasiva främmande arter i Artportalen innebär ett steg på vägen för att ersätta dagens it-lösning med en modern, komponentbaserad arkitektur till bred nytta för svensk naturvård.

Exempel: Lantmäteriets och Naturvårdsverkets samarbete kring effektivt och säkert informationsutbyte innebär att dagens plattform för tillgängliggörande av geodata kan utvecklas till att bli en generell informationsutbytesplattform även för miljöinformation mellan olika parter på lokal, regional och nationell nivå.

6 Förslag

I regeringsuppdraget ingår att identifiera och prioritera potentiella områden för utveckling i förhållande till målet i uppdraget. Naturvårdsverket kommer att arbeta vidare i samverkan med en rad förändringsinitiativ utifrån de utmaningar och möjligheter som beskrivs i denna slutrapport. Naturvårdsverket bedömer att ett regeringsuppdrag till de berörda myndigheterna och särskilt anvisade medel som tydliggör den önskade inriktningen och ambitionen väsentligt skall stödja ett fortsatt arbete mot en effektiv digitaliserad tillsyn.

6.1 En nationell satsning för digitalisering av tillsyn

Naturvårdsverket har i samverkan med Jordbruksverket funnit vägar att gå framåt kring digitalisering av tillsyn och kontroll inom jordbruks- och miljöområdet. En sådan utveckling behöver ske i nära samarbete med andra nationella, lokala och regionala myndigheter. Resultatet bedöms vara möjligt att tillämpa inom andra tillsynsområden.

Ett regeringsuppdrag till berörda myndigheter, inklusive särskilt anslagna medel, som anger regeringens riktning och ambition skulle vara värdefullt. Uppdraget skulle kunna i första steget kunna avse en förstudie som undersöker behov och förutsättningar för en digitaliserad tillsyn i jordbruks- och miljöområdet.

Vision

Naturvårdsverket och Jordbruksverket har fört en dialog kring följande vision för digitaliserad tillsyn inom jordbruks- och miljöområdet:

- Företag möter en effektiv samordnad offentlig sektor som bedriver tillsyn och kontroll utifrån ett riskperspektiv och som förstår företagets verksamhet och villkor.
- Ansvariga myndigheter kan genomföra en effektiv, rättssäker och likvärdig tillsyn och kontroll baserad på digitalt informationsutbyte.
- Ansvariga myndigheter kan följa upp och rapportera nationella mål och tillgängliggöra data och statistik utifrån internationella, EU och regeringens krav samt utveckla styrmedel och stöd för ett löpande förbättringsarbete.
- Branschorganisationer och certifieringsorgan bidrar till regelefterlevnad och konkurrenskraft genom att erbjuda kompetens och digitala produktionsstöd till företag som utbyter uppgifter med offentlig sektor.

Effektivisering av tillsyn och kontroll och företagens uppgiftslämnande kräver att myndigheter som har ansvar att utöva tillsyn och kontroll samt de företag som kontrolleras har tillgång till rätt information på rätt sätt vid rätt tid. Informationen är av flera typer:

- Företag lämnar uppgifter till myndigheter när de ansöker om att få bedriva en verksamhet, eller ansöker om stöd, dessa uppgifter ligger till grund för tillsyn och kontroll.
- Tillsyn och kontroll genererar kontrollresultat om vad som har granskats och hur detta bedömts, dvs uppgifter om företagets verksamhet och om resultat från verksamheten.

Uppgifterna är idag inte alltid digital i en strukturerad form, och kan oftast inte delas mellan myndigheter. Samma uppgifter efterfrågas av flera myndigheter, eller i värsta fall av en myndighet som redan har uppgifterna. Ofta efterfrågar myndigheter nationella företagsdata som finns hos till exempel Bolagsverket, Skatteverket och SCB. Företag har heller inte alltid möjlighet att få tillgång till sina uppgifter på ett enkelt sätt när de behöver det, varken avseende deras egen verksamhet eller inom en bransch.

Moderna stöd för målgrupper saknas i stor utsträckning, det skulle exempelvis kunna röra sig om:

- En samlad nationell hantering av uppgifter om verksamhet, anläggning, tillsyn/kontroll och återbruk av företagsdata från andra myndigheter
- Ett samlat digitalt stöd och digital vägledning för de myndigheter som ansvarar för tillsyn och kontroll
- Automatiserad informationshantering med koppling till internationella-, EU- och svenska krav på rapportering och statistik
- Ett digitalt stöd för att planera, genomföra, följa upp och utvärdera tillsyn och kontroll